

NAUJAUSIŲ MOKSLO IR TECHNOLOGIJŲ PASIEKIMŲ TAIKYMAS TIRIANT NUSIKALSTAMAS VEIKAS

Dr. **Gediminas Bučiūnas**,

Vytauto Didžiojo Universiteto Teisės fakultetas,

Jonavos g. 66, 44318 Kaunas, Lietuva,

Mykolo Romerio universiteto Viešojo Saugumo Akademija,

Maironio g. 27, 44211 Kaunas, Lietuva,

<gediminas1967@mruni.eu>

Pradėk, kur esi. Naudok, ką turi. Daryk, ką gali.

Arthur Ashe¹

Anotacija

Ketvirtoji pramonės revoliucija ir jos sukurti produktai giliai įsiskverbė į kiekvieno asmens gyvenimą. Šiandien jau sunku įsivaizduoti gyvenimo sritį, kurioje nesutiktumėte naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų pagalba sukurtų įvairių savo paskirtimi, atliekamomis funkcijomis daiktų: išmanusis telefonas, robotas-dulkių siurblys, autonominis automobilis, išmanusis šaldytuvai, išmanioji indaplovė ir pan.

Ketvirtosios pramonės revoliucijos pasiekimai prasiskverbė ir į visuomeninius santykius reguliuojamus teisės normomis, įskaitant ir vieną iš konservatyviausių sferų – baudžiamąjį procesą, kuris reglamentuoja tyrimo veiksmų atlikimą, teismo proceso vedimo tvarka siekiant nustatyti ar asmuo savo veiksmais (tiek neveikimu, tiek aktyviais veiksmais) pažeidė baudžiamuoju įstatymu labiausiai saugomus socialinius gėrius, sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimą ir nustačius asmens kaltę, skiriant kriminalinę bausmę, kuri gana ženkliai, lyginant su kitomis teisinės atsakomybės rūšimis, suvaržo asmens teises bei laisves. Tai suponavo šio mokslinio tyrimo autorių pasirinkti tyrimo tikslą – pritaikomumą internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ praktinėje žmonių veikloje naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų kontekste.

Šio mokslinio tyrimo autorius, siekdamas tyrimo tikslų ir sprenddamas iškeltus šiame tyrime uždavinius, analizuoja naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų taikymą nusikalstamų veikų tyrime ir prevencijoje, o būtent: internetinio žemėlapių paslaugos „Google Maps“ taikymo teisinį pagrindą bei

¹ Sentencijos: <https://sentencijos.lt/mintys/k/tikslas/>

teismine praktika. Taip pat tyrimo autorius, taikydamas mokslinius tyrimo metodus, atliko: mokslinių straipsnių, teisės aktų analizę; struktūrizuotų apklausų atlikimo įrankio „Google Forms“ pagalba ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų, advokatų bei jų padėjėjų apklausas pagal parengtus klausimynus, siekdamas nustatyti internetinio žemėlapių paslaugos „Google Maps“ naudojimo tikslą, sritis, būdus, formas.

Raktiniai žodžiai: Ketvirtoji pramonės revoliucija, internetinė žemėlapių paslauga „Google Maps“, baudžiamasis procesas, ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, advokatas, ikiteisminio tyrimo veiksmas.

Įvadas

Į pažinimą veda vienintelis kelias – veikla.

Džordžas Bernardas Šo²

Naujausi mokslo ir technologijų pasiekimai bei jų siūlomi produktai gana ženkliai palengvino žmonių komunikavimą tarpusavyje, informacijos perdavimą iš vienos pasaulio vietos į kitą, atskirų užduočių atlikimą materialioje erdvėje be žmogaus fizinio buvimo. Kita vertus, minėti pasiekimai suteikė didžiules galimybes teisėsaugos institucijoms (ir ne tik...) neturėtas iki jų atsiradimo rinkoje, slaptai ir gana giliai įsibrauti į privatų asmens gyvenimą. Į tai atkreipiamas dėmesys Europos Sąjungos Pagrindinių Teisių Chartijos (2016/C 202/02) Preambulėje skelbiančioje, kad „<...> *atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius pokyčius, socialinę pažangą ir mokslo bei technologijų laimėjimus, būtina stiprinti pagrindinių teisių apsaugą ...*“³.

Šio tyrimo aktualumas yra teisinis pagrindas leidžiantis taikyti mokslo ir technologijų pasiekimus, renkant duomenis apie jau padarytą įstatymu uždraustą, neteisėtą veiklą – nusikalstamą veiklą arba rengiant veiksmų planą, kuriuo siekiama užkirsti kelią realiai grėsmei žalingiems padariniams atsirasti baudžiamojo įstatymo prasme. Šio mokslinio tyrimo autorius, atlikdamas struktūruotą interviu, mokslinius tyrimo metodų pagalba analizuoja vieno iš daugelio plačiai naudojamo visuomenėje ketvirtosios pramonės revoliucijos sukurto produkto – internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ taikymo tiriant nusikalstamas veikas teisinį pagrindą baudžiamajame procese, atskleidžia pagrindinius minėtus paslaugos taikymo sritis, būdus, apimtis, formas vienoje iš baudžiamojo proceso stadijų – ikiteisminiame tyrime.

² Sentencijos: <https://sentencijos.lt/mintys/darbas/naujoves/>

³ Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija, (2016/C 202/02): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=GA>.

Tyrimo tikslai:

- išanalizuoti mokslo ir technologijų pasiekimų taikymo duomenų rinkimui baudžiamajame procese teisinį reglamentavimą Lietuvos Respublikoje;
- atlikti lyginamąjį tyrimą Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso ir Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo nuostatas dėl techninių priemonių įskaitant ketvirtosios pramonės revoliucijos sukurtų produktų taikymo renkant duomenis tyrimo veiksmų pagalba baudžiamajame procese;
- atlikti Lietuvos Respublikos teismų praktikos apžvalgą dėl mokslo ir technologijos pasiekimų taikymo teisiniuose procesuose;
- atlikti Lietuvos Respublikos ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų ir Lietuvos Respublikos advokatų bei jų padėjėjų struktūrizuotą apklausą pagal šio tyrimo autoriaus parengtus atskirus klausimynus minėtoms tyrimo grupėms dėl „Google Maps“ naudojimo tikslo, apimties, būdų, formų vykdant įstatymu nustatytas funkcijas.

Tyrimo objektas – mokslo ir technologijų pasiekimų taikymo teisinis pagrindas nusikalstamų veikų atskleidimui baudžiamajame procese, bei internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ naudojimo tikslas, apimtys, būdai, formos renkant duomenis.

Tyrimo sprendžiami uždaviniai:

- išanalizuoti Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymų nuostatas dėl techninių priemonių įskaitant ketvirtosios pramonės revoliucijos sukurtų produktų taikymo renkant duomenis baudžiamajame procese;
- išanalizuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktiką dėl mokslo ir technologijų pasiekimų naudojimo renkant duomenis teisiniuose procesuose;
- atlikti ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų, advokatų (advokato padėjėjų) struktūrizuotą apklausą dėl internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ naudojimo renkant duomenis ikiteisminiame tyrime bei kituose tyrimuose;

Tyrimo metodai. Dokumentų analizė, struktūruota apklausa, loginis, deduktinis, indukcinis, lyginamasis, gramatinis.

Tyrimo metu buvo analizuojami tarptautiniai, Europos Sąjungos teisės aktai, Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymai. 2021 m. spalio mėn. buvo atlikta struktūruota apklausa pagal du parengtus klausimų sąrašus adresuotus dvejoms respondentų grupėms (baudžiamojo proceso dalyviams), panaudojant internetinį apklausų kūrimo ir atlikimo įrankį

„Google Forms“. Respondentams dirbantiems Kauno, Alytaus, Marijampolės apskrįčių Vyriausiųjų policijos komisariatų kriminalinės policijos padaliniuose bei kituose ikiteisminio tyrimo įstaigose ir atskirai respondentams įtrauktiems į Lietuvos praktikuojančių advokatų sąrašus bei Lietuvos Respublikos Advokatūros įstatyme nustatyta tvarka įrašytiems į advokatų padėjėjų sąrašą elektroniniu paštu buvo nusiųstos tinklapio nuorodos į jiems sukurtus klausimų sąrašus. Prieš atliekant apklausas, respondentams buvo atskleistas šio tyrimo tikslai, uždaviniai, jie turėjo teisę susipažinti su parengtu klausimynu ir savarankiškai priimti sprendimą dėl tolimesnio dalyvavimo apklausoje. Klausimyną sudarė dešimt klausimų, kurių didžioji pateikiama šiame tyrime. Kiti šiame moksliniame tyrime minimi moksliniai tyrimo metodai buvo naudojami respondentų apklausos klausimyno parengimui bei gautų atsakymų, mokslinės literatūros, teisės aktų analizei, susisteminiui, apibendrinimui pateikiant tyrimo išvadas.

Tokio pobūdžio mokslinis tyrimas dėl internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ taikymo teisinio pagrindo nebuvo atliktas Lietuvos Respublikoje. Techninių priemonių panaudojimo baudžiamajame procese tematika buvo nagrinėta dr. L. Belevičiaus daktaro disertacijoje, dr. J. Juškevičiūtės moksliniuose tyrimuose. Šis mokslinis tyrimas metu leis geriau suprasti naujausių mokslo ir technologijų mokslo pasiekimų taikymui nusikalstamų veikų atskleidimui esantį teisinį reguliavimą, taikymo sritis, apimtis, būdus, formas.

Tyrimas

Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos priimtos ir paskelbtos 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos Preambulėje skelbiama, kad „<...> visų žmonių giminės narių prigimtinio orumo ir lygių bei neatimamų teisių pripažinimas yra laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas“⁴. Šios Deklaracijos 11 str. 1 d. jau sukonkretinami reikalavimai keliami asmens kaltės nustatymui atliekant baudžiamąjį persekiojimą „Kiekvienas, kaltinamas baudžiamojo nusikaltimo padarymu, turi teisę būti laikomas nekaltu tol, kol jo kaltumas įstatymo nustatyta tvarka neįrodomas viešame teismo procese <...>“⁵. Analogiškos nuostatos yra įtvirtintos kituose tarptautiniuose teisės aktuose skirtuose žmogaus teisių ir laisvių apsaugai, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijoje, Europos Sąjungos teisės aktuose. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos Pagrindiniu Įstatymu – Lietuvos Respublikos

⁴ Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. (1948): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>

⁵ Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. (1948): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>

Konstitucijos 138 str., kuris skelbia, kad „*Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis*“⁶. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31str. yra įtvirtinta viena iš esminių baudžiamojo proceso nuostatų „<...> *Asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir bešališkas teismas*“. Nusikalstamų veikų tyrimo ir teismo nagrinėjimo tvarka Lietuvos Respublikoje nustato Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – ir Lietuvos BPK), kurio 1 str. 1 d. skelbia, kad „*Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas*“⁷.

Kiekviena nusikalstama veika tiek materialinėje erdvėje, tiek kibernetinėje erdvėje nepriklausomai nuo nusikalstamos veikos objekto, palieka pėdsakus, kurių suradimui, užfiksavimui, paėmimui, transportavimui, saugojimui, ekspertiniam ištyrimui naudojamos įvairios medžiagos, priemonės. Pvz., ranka paliktų pėdsakų ant įvairių materialių objektų aptikimui naudojamos skirtingos savo sudėtimi medžiagos. Išsamus tyrimo veiksmų sąrašas pateikiamas nusikalstamos veikos tyrimo tvarką reglamentuojančiuose teisės aktuose – kodifikuotose baudžiamojo proceso įstatymuose/kodeksuose ar atskiruose teisės aktuose, priklausomai nuo to, kokiai teisės sistemai šalis priskirtina.

Techninės priemonės ir baudžiamasis procesas

Naujausi mokslo ir technologijų pasiekimai XXI a. pateikė daug naujų techninių priemonių, kurios suteikia puikias galimybes greičiau atskleisti nusikalstamą veiką. Tuo pat metu iškilo jų (Ketvirtosios pramonės revoliucijos sukurtų produktų) taikymo vykdant baudžiamąjį persekiojimą teisinio pagrindo klausimas. Lietuvos BPK tik keliuose straipsniuose mini terminą „techninės priemonės“ - BPK 179 str. kalbama apie tyrimo veiksmo fiksavimui panaudotas technines priemones, o BPK 205 str. kalbama apie daiktų, dokumentų ir kitų objektų tyrimą techninėmis priemonėmis. Nors Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymas ir nepateikia bendros techninių priemonių sampratos, tačiau įvairiuose BPK straipsniuose yra minimos atskiros techninės priemonės, besiskiriančios savo veikimo principais, invazijos giliu į asmens privatų gyvenimą, paskirtimi, turiniu ir kt. parametrais (BPK 8, 8², 17¹, 48, 81, 88, 90,

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr>

92, 94, 96–98, 131¹, 154, 156, 168–160, 179, 182–183, 186, 189–190, 192–194, 204–205, 207, 218, 220, 233, 236, 246, 260–261, 269, 276, 279–280, 282–285, 290, 308, 317, 319, 375 str.) kalbama apie informacines ir elektroninių ryšių technologijas; fotografavimą, filmavimą, vaizdo ir garso įrašymą; tyrimo metodus ir technines priemones; magnetinius, lazerinius ir elektroninius įrašus; garso ir vaizdo juostas, kompaktines plokšteles ir kitas elektroninės informacijos laikmenas; elektronines stebėjimo priemones; elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą; apklausą vaizdo ir garso nuotolinio perdavimo priemones; elektroninės formos protokolą; elektroninį parašą; telefoną, akustines ir vizualines kliūtis; elektroninę laikmeną; elektroninio pašto adresą, technines priemones, specialų interneto puslapį. Kaip matome iš pateiktų pavadinimų terminu „techninės priemonės“ santykinai įvardijame visas išvardintas priemones, tačiau tai nėra išsamus ir baigtinis techninių priemonių sąrašas, kurias galima naudoti baudžiamajame procese. Tyrimo autorius siekdamas tyrimo tikslų, sprenddamas uždavinius atliko Lietuvos BPK ir Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir Latvijos BPK) straipsnių lyginamąjį tyrimą dėl sampratos „techninės priemonės“ išaiškinimo. Latvijos Respublikos įstatymų leidėjas nepateikia termino „techninė priemonė“ apibrėžimo, bet pateikia reikalavimus mokslo ir technologijų pagalba sukurtiems produktams, kurie gali būti naudojami renkant duomenis baudžiamajame procese. Latvijos BPK 144 str. skelbia, kad „(1) *Mokslinės-techninės priemonės gali būti naudojamos atliekant tyrimo veiksmus* (2) *Naudojimas mokslinių-techninių priemonių atliekant tyrimo veiksmus yra draudžiamas, jeigu juos naudojant kyla grėsmė proceso dalyvių gyvybei, sveikatai, dalyvaujančių tyrimo veiksmė*⁸“.

Baudžiamojo proceso, kriminalistikos mokslininkai klasifikuoja pagal įvairius kriterijus technines priemones taikomas baudžiamajame procese į atskiras grupes. Techninių priemonių paskirtis baudžiamajame procese gali būti vienu iš tokiu kriterijumi. Vienos priemonės gali būti priskiriamos organizacinėms-logistinėms, pvz., rengiantis tyrimo veiksmo atlikimui, ji atliekant ir užbaigiant. Kitos yra skirtos tyrimo veiksmo eigai ir rezultatams fiksuoti, duomenims išsaugoti, trečiosios – tyrimui reikšmingų objektų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti suradimui, užfiksavimui ir paėmimui, ketvirtosios – paimtų objektų tolimesniam ekspertiniam ištyrimui, penktosios – pristatomosios-demonstracinės. Galiausiai – prevencinio pobūdžio techninės priemonės,

⁸ *Criminal Procedure Law of Latvia*: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/107820-criminal-procedure-law>

kurios yra skirtos sumažinti galimą grėsmę žmonių gyvybei, sveikatai atliekant tyrimo veiksmus. Pvz., apsauginės pirštinės paimant medicininius švirkštus iš narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis piktnaudžiaujančių asmenų. Ši techninių priemonių klasifikacija yra svarbi tuo, kad yra išskiriamos kelios tiesioginės techninių priemonių panaudojimo baudžiamajame procese formos – tyrimo veiksmo eigos ir rezultatų (reglamentuotų baudžiamąjį proceso įstatymo ar kriminalinės žvalgybos įstatymo) fiksavimui ir techninių priemonių panaudojimas vizualizacijos-pristatymo tam tikros informacijos, objektų turinčių reikšmės bylai tirti ir nagrinėti tikslais. Nauji mokslo ir technologijų pasiekimai pateikė daugybę produktų tiek pritaikytų atskirų tyrimo veiksmų efektyvesniam atlikimui, tiek darbui su dideliais duomenų kiekiais, tiek specialiai nepritaikytų nusikalstamų veikų tyrimui. Vis daugiau ir daugiau informacinių technologijų produktų, pvz., taikomosios programinės įrangos yra naudojamos atskleidžiant nusikalstamas veikas. Šio tyrimo autoriaus nuomone, atsižvelgiant į šiandienos realijas, nusistovėjusi termino „*techninės priemonės*“ samprata reikalauja atitinkamų korekcijų. Tai suponuoja atskiro mokslinio tyrimo dėl „*techninės priemonės*“ sampratos genezės Keturiosios pramonės revoliucijos kontekste inicijavimą.

Lietuvos BPK nėra pateikto termino „*techninės priemonės*“ apibrėžimo. Tai įtakoja efektyvesni naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų pritaikomumą tiriant nusikalstamas veikas. Kiekvieną naujovę visuomenėje, o ypač teisininkų sutinkama gana atsargiai ir tik praėjus tam tikram laikotarpiui naujas mokslo ir technologijų sukurtas produktas/priemonė palaipsniui įsilieja į nusikalstamų veikų atskleidimui jau turimų ir taikomų techninių priemonių arsenalą. Inovatyvių techninių priemonių (šio tyrimo autorius įtraukia taikomąją programinę įrangą į termino „*techninės priemonės*“ sampratą) įsiliejimo „*pristabdymą*“, kitaip tariant lėtesnį įtraukimą į įrodinėjimą vykdamas baudžiamąjį persekiojimą atsveria Lietuvos Respublikos teismų praktika. Lietuvos BPK nepateikia duomenų šaltinių sąrašo, o tik pateikia aiškius reikalavimus keliamus įrodymams, išvardintus BPK 20 str., kuriais remiantis teismas gali pripažinti surinktus ikiteisminio tyrimo stadijoje ir patikrintus teismo bylos nagrinėjimo metu duomenis baudžiamajame byloje įrodymais. Tai sukuria palankias sąlygas naujoms techninėms priemonėms įžengti į įrodinėjimą baudžiamajame procese. Terminas „*techninė priemonė*“ apibrėžimo pateikimas arba reikalavimų keliamų tokiai priemonei nustatymas, kaip tai padaryta kaimyninės Latvijos Respublikos baudžiamąjį proceso įstatyme, ženkliai pagreitintų naujų mokslo ir technologijų pasiekimų sklaidinėjimą į baudžiamąjį persekiojimo sritį bei jų efektyvesni naudojimą renkant

duomenis baudžiamojo proceso stadijose.

Teisminė praktika dėl naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų taikymo tiriant teisės pažeidimus

Šio tyrimo autorius teisės portalo „INFOLEX“ paieškos sistemoje įvedęs žodžių junginį „Google Maps“ surado keturias Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis: tris administracinėse bylose ir vieną – baudžiamojoje byloje⁹.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-39-628/2018 skelbia, kad „*Kasacinės instancijos teisėjų kolegija taip pat konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas išdėstė išsamius motyvus, kodėl daro išvadą, jog pareiškėjo veikoje yra ATPK 1241 straipsnio 4 dalyje numatyto administracinio teisės pažeidimo sudėtis. Teismas rėmėsi Vilniaus miesto savivaldybės administracijos vyriausiosios specialistės Nomedos Jakuškaitės 2017 m. liepos 13 d. nutarimu, liudytojos V. P., kuri fiksavo šį pažeidimą, parodymais, jos padarytomis nuotraukomis, „Google Maps“ palydovo užfiksuotu gatvių Vilniuje atvaizdu, interaktyviu Vilniaus žemėlapiu ir šių įrodymų pagrindu padarė išvadą, kad automobilis „Mazda“ (duomenys neskelbtini) 2016 m. gruodžio 2 d. 10.25 val. stovėjo kelyje (kuris neturi atskiro gatvės pavadinimo) tarp dviejų pastatų – Gedimino pr. 7 ir Gedimino pr. 9, Vilniuje <...>*“¹⁰.

Šio mokslinio tyrimo autoriaus nuomone labai svarbus teisminės praktikos dėl naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų taikymo tiek baudžiamajame procese, tiek civiliniame, administraciniame procesuose yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-916/2021 skelbianti, kad „*Dvišalė sutartis neįtvirtina specialiosios jurisdikcijos taisyklių, skirtų konkrečiai difamacijai, juo labiau difamacijai internete. Atsižvelgiant į aplinkybę, jog visuomenėje besiklostantys santykiai, ypač kiek jie yra susiję su technologijų skvarba ir vis didėjančia jų reikšme visuomenės gyvenime, abejose susitariančiose valstybėse nuo Dvišalės sutarties sudarymo 1992 metais sparčiai progresavo, Dvišalės sutarties nuostatos vertintinos atsižvelgiant į šiuolaikinio gyvenimo realijas, naujas informacijos sklaidos ir vartojimo (prieinamumo) formas. Siekdamas maksimaliai veiksmingo ir susitariančiųjų valstybių gyventojams patogaus Dvišalės sutarties taikymo, kasacinis teismas toliau pasisako, kokie yra tarptautiniai standartai atitinkamoje srityje*“¹¹. Naujausi mokslo ir technologijų

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198-222/2018.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-39-628/2018.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-916/2021.

pasiekimai tampa sudėtingesni, todėl tyrimo veiksmų, kuriais ketinama daryti invaziją į privatų asmens gyvenimą faktinis ir teisinis pagrindimas privalo būti itin preciziškai išdėstytas procesiniuose dokumentuose. Į tai atkreipia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-15-697/2018 skelbianti, kad „*Atsižvelgiant į piktnaudžiavimo pavojų, būdingą bet kokiai slapto sekimo sistemai, tokios priemonės turi būti grindžiamos įstatymu, kuris yra itin tikslus (tiksliai apibrėžtas). Būtina, kad egzistuotų aiškios, detalios taisyklės šiuo klausimu, juolab kad atitinkamos technologijos tampa vis sudėtingesnės (pvz., 2007 m. birželio 28 d. sprendimas byloje Asociacija už Europos integraciją bei žmogaus teises ir Ekimdzchiev prieš Bulgariją, peticijos Nr. 62540/00; 2012 m. liepos 31 d. sprendimas byloje Drakšas prieš Lietuvą, peticijos Nr. 36662/04)*¹².

Internetinė paslauga „Google Maps“ ir baudžiamasis persekiojimas

Spartus skaitmeninių technologijų vystymasis pateikia įvairių savo paskirtimi taikomųjų programų, kitų priemonių leidžiančių geriau pažinti įvairius procesus, juos fiksuoti, po to peržiūrėti, analizuoti ar tiesiog palengvina komunikavimą žmonėms tarpusavyje. Vienas iš tokių produktų yra skaitmeninių technologijų milžinės „Google“ siūloma internetinė žemėlapių paslauga „Google Maps“ siūlanti palydovinius vaizdus, aerofotografijas, gatvių žemėlapius, interaktyvius 360° gatvių panoraminius vaizdus („Street View“), eismo sąlygas realiuoju laiku ir maršruto planavimą, keliaujant įvairiomis transporto rūšimis. Kompanijos „Google“ statistiniai duomenis apie naudojamą paslauga „Google Maps“ rodo, kad 2020 m. apie vienas milijardas planetos gyventojų naudojo šią paslauga bent vieną kartą per mėnesį¹³.

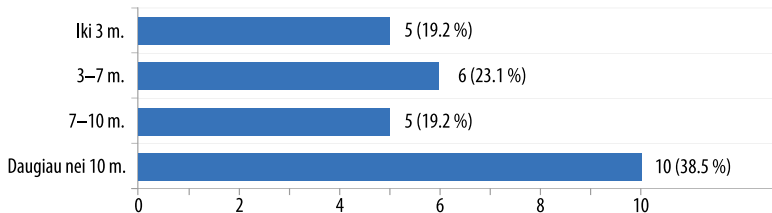
„Google Maps“ pateikiami žemėlapiai turi pranašumą prieš popierines žemėlapių versijas dėl paprasčiausios priežasties: jie dažniau atnaujinami nei jų „popieriniai“ konkurentai. Pasaulis nestovi sustingęs vienoje vietoje, o lyg didžiulis skruzdėlynas vystosi, keičiasi, atsiranda nauji sausumos keliai, tiltai, pastatai ar pakinta jau esami materialaus pasaulio objektai. Tai įtakoja ir informacijos skleidėjus-teikėjus žengti koją kojon su besikeičiančiu pasauliu. Internetinė žemėlapių paslauga „Google Maps“ yra nuolat atnaujinama, pateikiamais vaizdais gautais iš palydovų, kitų informacijos šaltinių. Naujų duomenų atnaujinimas internetinėje žemėlapių paslaugoje „Google Maps“ užtrunka keletą savaičių, t. y. nuo pirminės informacijos pateikimo apie pokyčius materialaus pasaulio

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-15-697/2018.

¹³ *Google Maps Metrics and Infographics*: <https://sites.google.com/a/pressatgoogle.com/google-maps-for-iphone/google-maps-metrics>

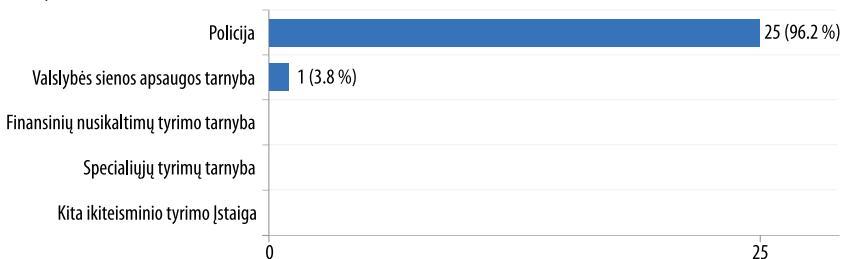
Kokia Jūsų darbo stažo trukmė ikiteisminio tyrimo įstaigoje?

26 respondentai

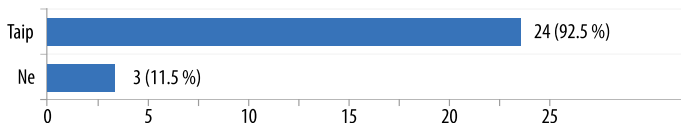
Kokioje ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbate?

26 respondentai

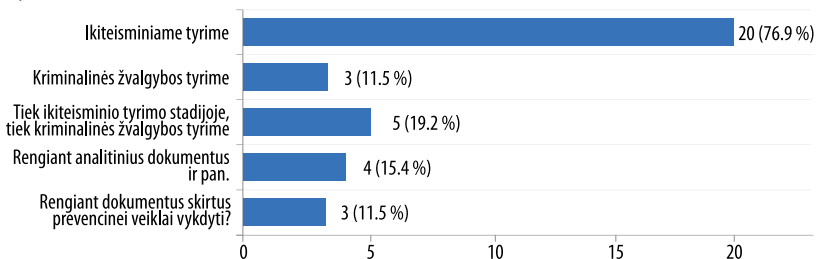
Ar naudojėtės internetinio žemėlapių paslauga „Google maps“ vykdant tiesiogines funkcijas?

26 respondentai

Kokiose tyrimuose, veiklose naudojėtės internetine žemėlapių paslauga „Google maps“?

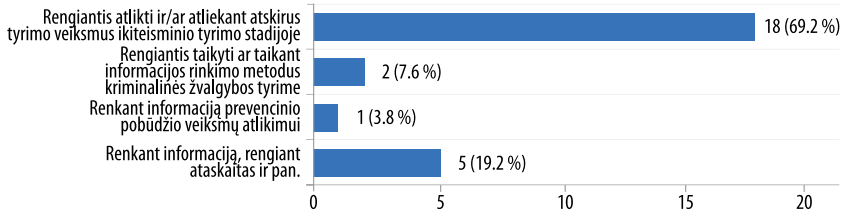
26 respondentai

aplinkoje iki minėtos informacijos pateikimo viešai naudotis. Tai nereiškia, kad visa informacija apie pokyčius kiekviename pasaulio kampelyje gali savalaikiai pasiekti „Google“ kompaniją, teikiančią aukščiausiai minėtą paslaugą, nors didžioji

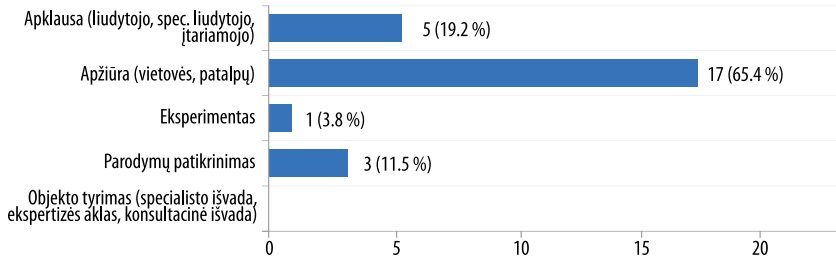
Kokiu tikslu naudojotės internetinio žemėlapio paslauga „Google maps“ ikiteisminio tyrimo stadijoje?

26 respondentai

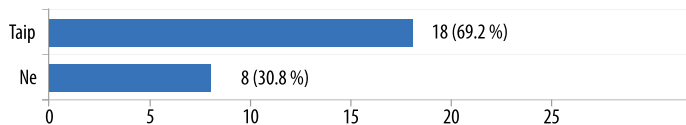
Su kokiais ikiteisminio tyrimo veiksmais dažniausiai buvo sietina internetinė žemėlapio paslauga „Google maps“ Jūsų praktinėje veikloje?

26 respondentai

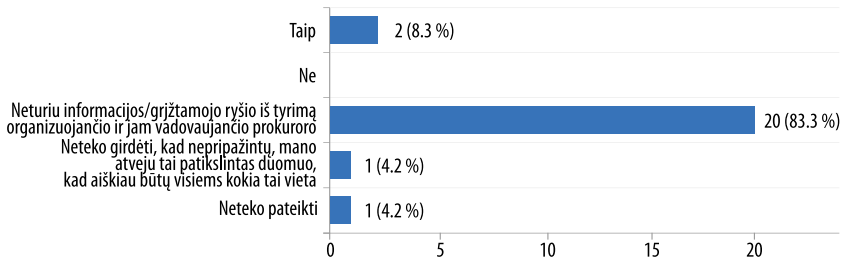
Ar esate pateikę duomenis, kuriuos suradote naudodami internetinio žemėlapio paslaugą „Google maps“ kaip tyrimo veiksmo eigą ir rezultatus fiksuojančio protokolo priedą?

26 respondentai

Ar pateiktus duomenis, gautus naudojant aukščiau minėtą paslaugą, teismas pripažino įrodymais?

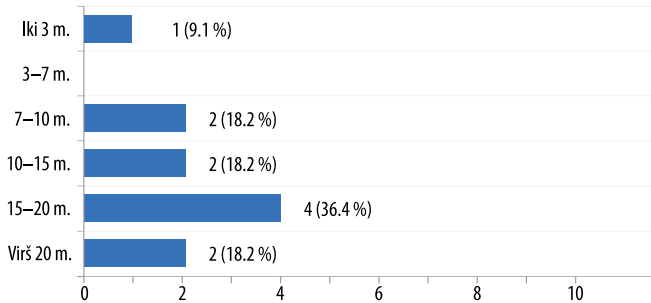
24 respondentai

Tyrimo – struktūrizuotos apklausos metu gautų rezultatų apibendrinimas (1 respondentų grupė)

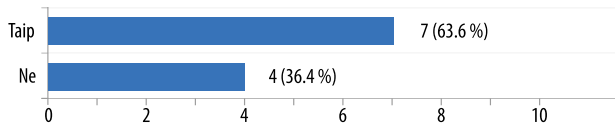
Teisinio darbo stažas (advokatas, advokato padėjėjas (-a))?

11 respondentų

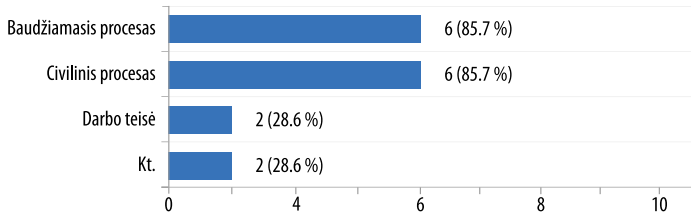
Ar teikdami teisinės paslaugas naudojotės internetinio žemėlapiu paslauga „Google maps“?

11 respondentų

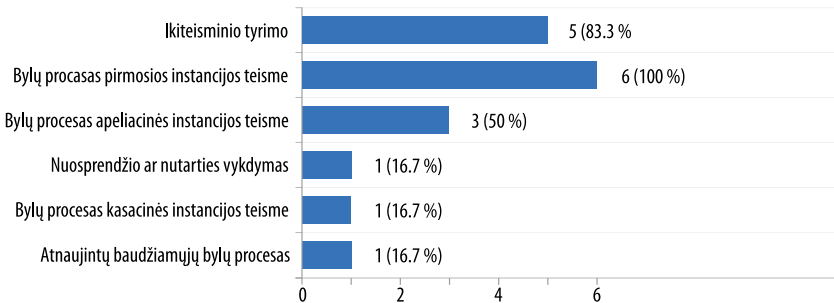
Jei į ketvirtą klausimą atsakėte „taip“, tai kokiose teisės šakose?

7 respondantai

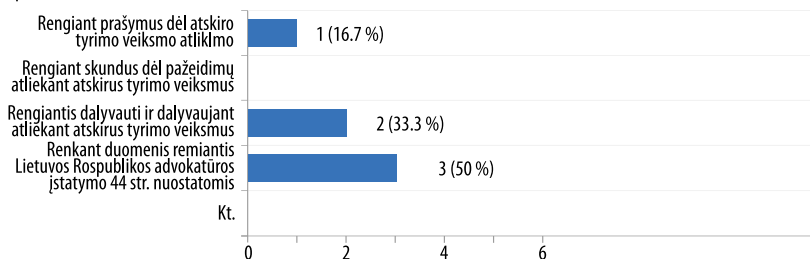
Kokiose baudžiamojo proceso stadijose naudojote internetinę žemėlapiu paslaugą „Google maps“?

6 respondantai

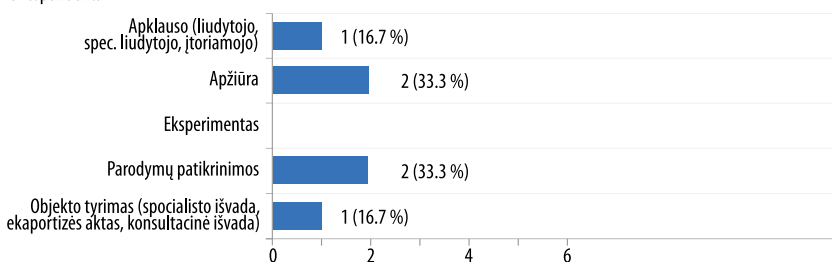
Kokiu tikslu naudojotės internetinio žemėlapių paslauga „Google maps“ išteisinio tyrimo stadijoje?

6 respondentai

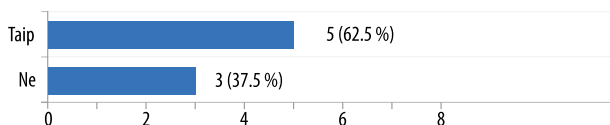
Su kokiais išteisinio tyrimo veiksmais internetinė žemėlapių paslauga „Google maps“ sietina. Jūsų profesinėje veikloje?

6 respondentai

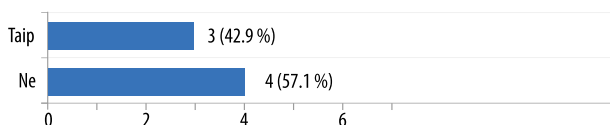
Ar esate teismui pateikę duomenis, kuriuos suradote naudodami internetinio žemėlapių paslaugą „Google maps“?

8 respondentai

Ar pateiktus duomenis, gautus naudojant aukščiau minėtą paslaugą, teismas pripažino įrodymais?

7 respondentai

Tyrimo – struktūrizuotos apklausos rezultatų apibendrinimas (II respondentų grupė)

dauguma internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ žemėlapių talpina ne senesnę kaip trejų metų informaciją su retomis išimtimis.

Informacijos apie pokyčius mus supančioje materialaus pasaulio aplinkoje atnaujinimo tvarka, informacijos pateikimo šaltiniai gali būti mokslinio tyrimo

objektas dėl pateiktos informacijos tikrumo, patikimumo patikrinimo procedūrų, informacijos teikėjų-šaltinių kilmės, informacijos fiksavimo būdų ir pan. Tai itin svarbu sprendžiant asmens patraukimo baudžiamajon atsakomybėn klausimą.

Patartina proceso dalyviams, besinaudojantiems internetine žemėlapiu paslauga „Google Maps“ baudžiamajame procese, pasitikrinti informacijos atnaujinimų istoriją, kurioje galima pamatyti atliktų informacijos apie pokyčius konkrečiame materialaus pasaulio objekte atnaujinimų datas, laiką ir t. t. Vienas iš informacijos teikėjų-šaltinių gali būti ir pats šios paslaugos vartotojas. Kompanija „Google“ stengiasi pridėti informacijos iš „Street View“ vaizdų, kurių gavimui naudojami specialiai parengtos sausumos transporto priemonės, oro balionai, aitvarai, palydovai, fotografuojantys ar kitaip fiksuojantys vaizdus įvairiose pasaulio vietose¹⁴.

Užsienio šalių teisėsągaus institucijos gana sėkmingai ir efektyviai naudoja internetinės žemėlapiu paslaugos „Google Maps“ pagalba surinktus duomenis baudžiamosiose bylose. Pvz., Jungtinių Amerikos Valstijų Niujorko Policijos departamentas sulaukė nusikalstamos grupės narius dėl narkotinių medžiagų platinimo Niujorko mieste, pateikė įtarimus, bei vėliau perdavė baudžiamąją bylą teismui. Internetinės žemėlapiu paslaugos „Google Maps“ pagalba gauti duomenis atliekant tyrimą teismo sprendimu buvo pripažinti įrodymu baudžiamajame byloje¹⁵.

Siekdamas tyrimo tikslų, autorius atliko dviejų respondentų grupių struktūruotą apklausą, panaudojant apklausų organizavimo ir atlikimo įrankį „Google Forms“. Atsakymai į pateiktus elektroninio pašto pagalba klausimus buvo gauti 2021 m. spalio 11–18 d. laikotarpiu iš abiejų grupių. Gauta iš viso 37 respondentų atsakymai: 26 ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnų dirbančių Kauno, Alytaus, Marijampolės apskrįčių Vyriausiųjų policijos komisariatų kriminalinės policijos padalinuose, kituose ikiteisminio tyrimo įstaigose ir 11 respondentų įtrauktų į Lietuvos praktikuojančių advokatų sąrašus bei Lietuvos Respublikos Advokatūros įstatyme nustatyta tvarka įrašytų į advokatų padėjėjų sąrašą. Šio mokslinio tyrimo autorius pateikia atskirai kiekvienos respondentų grupės pateiktus atsakymus ir atliktus struktūruotos apklausos rezultatus apibendrinimus.

¹⁴ How Often is Google Maps and Google Earth Updated? (2011): <https://web.archive.org/web/20131203003513/http://www.technicamix.com/2011/10/18/how-often-is-google-maps-and-google-earth-updated/>

¹⁵ NYPD uses Google Street View images as evidence in heroin-dealing case. (2010). <https://latimesblogs.latimes.com/technology/2010/11/google-street-view-nypd-drug.html>

26 ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnai, iš kurių didžioji dauguma (96.2 %) dirba policijoje, 10 respondentų darbo stažas ikiteisminio tyrimo įstaigoje yra didesnis kaip dešimt metų. 24 respondentai nurodė, kad naudoja internetinę žemėlapių paslaugą „Google Maps“ vykdydami tiesiogines funkcijas, daugiausiai atliekant ikiteisminį tyrimą (nurodė 20 respondentų), atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, vykdant prevencinę veiklą beiatliekant atskirų procesų analizę. 69.2 % apklaustųjų nurodė, kad „Google Maps“ jie naudoja rengiantis atlikti ir/ar atliekant tyrimo veiksmus, 19.2 % – renkant informaciją, rengiant ataskaitas. 65.4 % respondentų nurodė, kad internetinę žemėlapių paslaugą „Google Maps“ naudoja atliekdami apžiūra (patalpų, vietovės). 69.2 % respondentų nurodė, kad jie pateikė duomenis, surastus naudojant minėtą paslaugą kaip tyrimo veiksmo eigą ir rezultatus fiksuojančio protokolo priedą. Tačiau 83.3 % respondentų nurodė, kad jie nežino, ar teismas duomenis gautus naudojant internetinę žemėlapių paslaugą „Google Maps“ pripažino įrodymais. Priežastis – grįžtamojo ryšio nebuvimas iš tyrimą organizuojančio bei jam vadovaujančio prokuroro.

63.6 % respondentų naudoja internetinę žemėlapių paslaugą „Google Maps“ įvairiose teisės šakose atliekdami funkcijas nustatytas įstatymu (baudžiamasis, civilinis procesai). 33.3 % šios paslaugos taikymą sieja su šiais ikiteisminio tyrimo veiksmais: apžiūra ir parodymų patikrinimu. 62.5 % respondentų nurodė, kad jie pateikė duomenis teismui surinktus naudojant internetinę žemėlapių paslaugą „Google Maps“. 57.1 % respondentų nurodė, kad teismas pripažino jų pateiktus duomenis gautus internetinės žemėlapių paslaugos „Google Maps“ pagalba įrodymais byloje.

Išvados¹⁶

Lietuvos BPK nepateikia „techninių priemonių“ sampratos, nei reikalavimų keliamų techninei priemonei.

Naujausių mokslo ir technologijų pasiekimų „*pristabdymą*“, kitaip tariant lėtesnį įtraukimą į įrodinėjimą vykdant baudžiamąjį persekiojimą atsveria Lietuvos Respublikos teismų kuriama teisminė praktika.

Besinaudojantiems internetine žemėlapiu paslauga „*Google Maps*“ baudžiamajame procese rekomenduotina pasitikrinti informacijos atnaujinimų istoriją, kurioje galima pamatyti atliktų atnaujinimų datas, laiką konkretaus materialaus pasaulio objekto atžvilgiu.

Internetinė žemėlapiu paslauga „*Google Maps*“ dažniausiai naudojama renigiantis atlikti ir/ar atliekant tyrimo veiksmus, o būtent apžiūra, parodymų patikrinimą.

Nėra grįžtamojo ryšio iš ikiteisminių tyrimų organizuojančio ir vadovaujančio prokuroro ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnams apie duomenų, surinktų naudojant internetinę žemėlapiu paslaugą „*Google Maps*“ pripažinimą įrodymais.

¹⁶ Panaudotos literatūros sąrašas: Ancelis, P., Bučiūnas, G., Šalčius, M., Šlepetyš, R. (2016). *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. 333; Bučiūnas, G., Gruodytė, E., Šalčius, M. (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai, mokymo priemonė*. Atnaujintas ir papildytas leidinys. 616; Buciuonas, G. (2020). Application of 5th generation cellular technology in the pre-trial investigation stage. *International comparative jurisprudence*. 6 (1), 62-69; Belevičius, L. (2005). *Techninių priemonių naudojimo baudžiamajame procese teoriniai pagrindai ir reglamentavimas*. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas. 176; Chih-Hung Shih, Fang-Cheng Chen, Shun-Wei Cheng, Da-Yu Kao. (2019) Using Google maps to track down suspects in a criminal investigation. *Procedia Computer Science*. 159, 1900–1906; Cordella, A., Contini, F. *Digital technologies for better justice*. A toolkit for action: <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Digital-Technologies-for-Better-Justice-A-Toolkit-for-Action.pdf>; Fehr, C. (2019). Criminal Law and Digital Technologies: An Institutional Approach to Rule Creation in a Rapidly Advancing and Complex Setting. *McGill Law Journal*. 65 (1): <https://lawjournal.mcgill.ca/article/criminal-law-and-digital-technologies-an-institutional-approach-to-rule-creation-in-a-rapidly-advancing-and-complex-setting/>; Foucault, M. (1998). *Disciplinuoti ir bausti. Kalėjimo gimimas*. 366; Juškevičiūtė, J. (2005). Specialisto instituto raida Lietuvos baudžiamajame procese. *Jurisprudencija*, 76 (68), 13–20; Glickman, S. (2014). Authenticating Google Street View photos for use at trial: <https://www.plaintiffmagazine.com/images/issues/2014/09-september/reprints/Glickman-Authenticating-Google-Street-View-photos-for-use-at-trial-Plaintiff-article.pdf>; Sheremetev, I. I. (2019). Using Digital Technologies in Criminal Cases in Court: Reality and Prospects. *Lex russica*, 117–131.

APPLICATION OF THE LATEST SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL ACHIEVEMENT IN THE INVESTIGATION OF OFFENCES

Gediminas Bučiūnas

Summary

The Fourth Industrial Revolution have created the products which have deeply penetrated into everyone's daily life. It is difficult to imagine the areas of life where you would not meet with various by its essence, functions products created with the help of the latest scientific and technological achievements: a smartphone, a robot vacuum cleaner, a self-driving car, appliances for a smart home and etc. The achievements of the Fourth Industrial Revolution also have penetrated public relations regulated by the laws, including one of the most conservative areas of the law – criminal proceedings, which regulate the conduction of investigative actions, court hearings with aim to determine whether a person has violated the criminal law by his actions (both inaction and active). It presupposed that the author of this scientific research have chosen the aim of the it's research – application of the web mapping platform and consumer application “*Google Maps*” offered by company “*Google*” in the context of the latest scientific and technological achievements.

In order to achieve the research aims and to solve the tasks set up in this scientific research the author of this research analyzes the legal basis and case law for the application of the latest scientific and technological achievements into the investigation of criminal acts, namely the usage of the web mapping platform and consumer application “*Google Maps*” for gathering evidence in the criminal proceedings

The author of this study uses scientific research methods to conduct analysis of legal acts, materials of scientific research on this topic and with the help of the survey questionnaire design using “*Google Forms*” conducted survey of pre-trial officers, defense lawyers and their assistants on usage the web mapping platform and consumer application “*Google Maps*” during performance their duties.

Keywords: Fourth Industrial Revolution, the web mapping platform and consumer application “*Google Maps*”, criminal proceedings, pre-trial investigation officer, defense lawyer, pre-trial investigation action.